

A VILÁG ERDEI A JÖVŐBEN

A nemzetközi szakirodalom, valamint a korábbi amerikai elnök, J. Carter részére összeállított jelentés információi alapján készített áttekintés.

Korunk alapvető gondja a rohamosan gyarapodó népesség és a természeti erőforrások végeessége között feszülő ellentmondás. Feloldására igen nehéz egyértelmű eligazítást megfogalmazni, a szociális problémáktól elvonatkoztatva nem is lehet áthidalni. Hasonló értékelést lehet adni a jövő erdeinek alakulásáról is. Az erdőterület világviszonylatban csökkenő tendenciát mutat. Míg 22 évvel ezelőtt a világ összes földterületének több mint negyedét erdő borította, manapság ez már a földterület ötödére csökkent, míg 2000-re tovább fogy az erdőterület, a hasznosítható földterületnek csak hatodán számolhatunk vele. Az erdőtlenedés főleg akkor mutatkozik meg, ha az egy főre eső fatömeget vesszük számításba. Míg ez ma 80 m^3 , addig az ezredfordulóra már csak a felével számolhatunk, tehát egy lakosra vonatkoztatva, mindössze 40 m^3 faanyaggal fogunk rendelkezni.

Az erdőterület alakulásának megítélése földterületek — ezen belül is fejlődő és fejlett országok — szerint szétbontottan lehetséges. Az erdőterület csökkenése elsősorban a fejlődő országokban nagyarányú. Ennek mutatója lehet a trópusi esőerdőkben bekövetkezett változás. Ma még az ide sorolható erdők területét 900 millió hektárra becsülhetjük, mennyisége azonban évente 20—25 millió hektárral csökken. Ez más szóval azt is jelenti, hogy ha nem sikerül a kedvezőtlen folyamatot megállítanunk, akkor a trópusi esőerdőkből 50 év múlva csak az marad meg, amit az időközben remélhető természetvédelmi mozgalmak meg tudnak őrizni a jövő számára.

Az ezen övezetben folytatott, nagyszabású erdőirtásoknak szociális okai vannak. A fejlődő országokban tapasztalható demográfiai robbanás növeli a művelhető, élelmiszer-termelés szolgálatába állítható földterületekkel szembeni igényeket, ez pedig az erdők irtására, művelésbe állítására vezet. Az élelmiszer-termelés prioritását nem kívánjuk kétségbe vonni, azonban azt is tudnunk kell, hogy a trópusi erdők talajának termőképességét elsősorban a benne levő, nagy mennyiségű szerves anyag adja meg. Ha ezt növénytakarójától megfosztják és intenzív levegőztetéssel járó talajművelést vezetnek be helyette, akkor a szerves anyag a nagy melegben és párás levegőben igen gyorsan lebomlik, termőképességét jórészt elveszíti. Másrészt a trópusi erdők területi csökkenése a világ légkörében is változásokat okozhat, gondolnunk kell az erdők életműködése közben létrejött oxigénkészletek és az erdők által felhasznált szén-dioxid csökkenésére és ezen változások következtében fellépő szárazabb állapot kialakulására. Ugyancsak csökkenni fog az erdők által levegőbe bocsátott nedvesség és páratartalom, ami megint csak a szárazság irányába jelent káros eltolódást. A világ alapvető érdeke tehát az erdőirtások megfékezése, a folyamat okainak feltárása és mindezek elhárítása. Az okok között említenünk kell a népsűrűség fokozódásán kívül azt a gondot is, hogy a trópusi országok lakói nélkülülzik a háztartásukhoz szükséges alapvető energiaforrásokat, tehát a főzéshez szükséges energiát kénytelenek a közelükben található erdők favagyonának rendszertelen kihasználása útján megteremteni. Tovább fokozza a gondot az elmaradottság és a kényszerűség szülte megoldások széles körű alkalmazása. Ide sorolható az a körülmény, hogy a trópusi területek lakossága állatai takarmányozása érdekében felhasználja az erre lehetőséget nyújtó erdőket, a legeltetés pedig

— ezt ismerjük a hazai erdőgazdálkodás gyakorlatából is — az erdő alapvető funkcióinak ellátását fékezi. Ez a trópusi esőerdők területén még súlyosabb bajokat okoz, mert a legelő állat által lombjuktól megfosztott erdők nem tudják talajvédelmi funkcióikat maradéktalanul betölteni, ezért a talajok termőképessége ilyen gazdálkodás mellett rohamosan csökken, de az erdő sem tudja azt a materiális szolgáltatást nyújtani, amit joggal remélnék tőle. Ugyanakkor azt is említenünk kell, hogy az energiaszegénység arra indítja a gazdaságilag fejletlen országok lakóit, hogy energiaforrásként a megszártított állati trágyát használják fel, pontosan azt az anyagot, amivel a földek termőképességét fokozni lehetne. Ahhoz tehát, hogy az erdők területi csökkenését meg lehessen akadályozni, fokozni kell az élelmszer-termelést ezen országokban, és a föld racionális és tartamos hasznosítására meg kell tanítani az ott élő embert. Végül ki kell elégíteni a kis háztartások energiaigényét. Ha ezek megoldása hosszabb ideig várat magára, akkor az erdőterület további, rohamos apadásával kell számolnunk.

Az erdők okszerű gazdálkodási módszerét is ki kellene dolgozni. A trópusi erdők kezelése közép-európai szemlélettel aligha valósítható meg, az ott élő szakemberek segítségével kell kidolgozni azokat az eljárásokat, amelyek segítségével az erdők materiális és immateriális szolgáltatásai tartamosan érvényesülhetnek. Ez még a jövő feladata. Egyik lehetőség az a ma már sokfelé gyakorlattá vált megoldás, amelyet agro-erdőgazdálkodás néven jelölhetünk meg (agroforestry — angolul). Ennek lényege a földterület kettős hasznosítása. Laza, ligetes megjelenésű facsoportok között végzett mezőgazdasági művelés. Alapelvei most kezdenek körvonalazódni, kialakult, egyértelmű megoldásokról még nem számolhatunk be. Hogy létező és élő megoldás ez, jelzi, hogy ennek a gazdálkodási eljárásnak Agroforestry Systems néven, külön nemzetközi folyóiratot is alapítottak, ebben lehet a már kibontakozóban levő eljárásokról hasznos tájékoztatásokat olvasni.

A fejlődő országokkal ellentétben, a fejlett országok erdőgazdálkodását az erdők pusztulása veti vissza. Bár ennek eláhrítására már történnek lépések, eredményről aligha lehet még beszámolni. Az erdők pusztulásának okait kívánják egyelőre még tisztázni, hatékony ellenlépések csak ez után lehetségesek. Ennek ellenére az erdőterület fogyása ezen országokban nem tapasztalható, mivel sok sérült területet ültetnek be fával és fokozódik, főként az igen fejlett ipari országokban az erdőknek szociális funkciói iránti igény, ez erősíti az erdőterület megtartása és területgyarapítása iránti kívánságok figyelembevételét és érvényesítését. A világ erdővagyonának hasznosítását jól szolgálják azok a lépések, amelyeket szocialista országok érvényesítenek. A Szovjetunió hatékony lépéseket tesz erdővagyonának feltárása érdekében, a fa célszerű hasznosítását fékező közlekedési pályák kiépítése már megindult, várhatóan ennek eredményei a világ faellátottságának javulásában is megmutatkoznak. Különösen nagy területű erdőtelepítéseket végeztek egyes ázsiai országok. Kínában évente több millió hektáron létesítenek új erdőket, elsősorban talajvédelmi céllal és az árvízveszély elhárítása érdekében, ennek sikeres megvalósításában az erdészeti nemesítés is megkülönböztetett figyelmet kap. Hasonló jelenségeket tapasztalhatunk mindkét Koreában. Az elmondottak alapján azonban nem lehetünk nyugodtak, mert a fejlett övezetben mutatókozó erdőterület-növekedés nem tudja kiegyenlíteni a fejlődő országokban az említett szociális gondok, másrészt tőkehiány leküzdése és adósságok rendezése érdekében kitermelt erdők területi és fatermő képességben jelentkező csökkenését.

Érdeemes még néhány számadatot említeni, európai vonatkozásban. Jelenleg kontinensünkön 135 millió ha zárt erdő húzódik, ennek élőfakészlete mintegy 15 billió m³-re tehető. Ezzel szemben a fafogyasztás jelentősen, az előrejelzések szerint az ezredfordulóig 45—80%-os emelkedést mutat. Az emelkedés elsősorban papír- és fa alapú lapgyártás nyersanyagában mutatkozik, a tűzi-fafogyasztás viszont némileg visszaesik. Ezt a tendenciát az olajhelyzet alakulása természetesen erősen befolyásolhatja.

Összefoglalóan tehát azt mondhatjuk, hogy a világ erdeinek az alakulásában az erdőterület csökkenése lehet a jellemző tényező. A kedvezőtlen és borúlátásra okot adó képen akkor lehet változtatni, ha a fejlődő országok szociális gondjainak enyhítését meg tudják valósítani, ezen országok területének lakosságát a racionális és tartamos földhasznosításra meg tudják tanítani és a trópusi erdőkben folyó gazdálkodást a sajátos körülményekhez igazodó eljárásokkal tudják megteremteni.

Dr. Szodfridt István

A NAGYATÁDI „MÁJUS 1.” MG. TSZ. ERDŐGAZDÁLKODÁSA

Az 1985. évi termelőszövetkezeti erdőgazdálkodási nap tanácskozásának ott-hont adó szövetkezet vezetője így adott tájékoztatást erdő- és fagazdasági tevékenységükről.

A Nagyatád székhellyel működő tsz 1976. január 1-el három tsz (Háromfa, Tarany, Nagyatád) egyesülésével jött létre 8285 ha területen a délsomogyi homokháton. Éghajlati viszonyai eléggé szélsőségesek, csapadék-megoszlása esetenként kedvezőtlen, s ebből adódóan gyakori a belvízkár tavasszal, ugyanakkor a nyári hónapokban szárazság sanyargatja a növényzetet.

A vezetés igyekezett olyan termelési szerkezetet kialakítani, amely a kedvezőtlen adottságok figyelembevételével a legmegfelelőbb és szolgálja a tsz kibontakozását. A tsz termelésének 50⁰/₀-át a növénytermesztés, 25⁰/₀-át az állattenyésztés, további 25⁰/₀-át az erdőgazdálkodási és ipari tevékenység adja. 25⁰/₀-ból csupán 4⁰/₀-ot tesz ki az erdő- és fafeldolgozó tevékenység. Jelentősége azonban ennél sokkal nagyobb, mivel:

- a termelőszövetkezet erdőterületei olyan adottságúak, hogy azon szántóföldi növénytermesztést, vagy gyepgazdálkodást gazdaságosan folytatni nem lehetne;
- még jelenleg is több mint 300 ha olyan területtel rendelkezik, amelyen gazdaságtalan a gyepgazdálkodás és szántóföldi növénytermesztés;
- az erdő- és fagazdaság ágazati nyereség rátája 1978-tól fokozatosan növekszik és minden más ágazatot megelőzve meghaladja a 40⁰/₀-ot.

Ezt felismerve a tsz vezetése arra törekedett, hogy erdőterületét növelje. A 70-es évek közepén 700 ha körüli erdőterülettel rendelkezett a gazdaság. A legelőerdőket üzemtervesítette, így a terület az 1000 ha-t meghaladta. Ezt követően céltudatos telepítés és felújítás indult, s ennek eredményeként 1985-ben a tsz erdőterülete 1356 ha, az össz terület 16,4⁰/₀-a.

A jelenlegi területnek 28⁰/₀-a kocsányos tölgy, 43⁰/₀-a mézgás éger, 24⁰/₀-a akác, 5⁰/₀-a egyéb fajokból áll. További telepítésekkel 10 év alatt az erdőterület 1650 ha körül alakul ki. Ezzel eléri az összterület 20⁰/₀-át. A három uralkodó fajból a tölgy és a mézgás éger területi aránya fog növekedni. Az elmúlt években sem törekedtünk arra, hogy a telepítés nyereséges legyen. Az volt a szándékunk, hogy a telepítés jó legyen.